

ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI: GELECEĞİN ÖĞRETMENLERİ VE OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI NE KADAR BİLİYOR?

CHILD SEXUAL ABUSE: HOW MUCH DO FUTURE TEACHERS AND SCHOOL COUNSELORS KNOW?

Türkan DOĞAN*

Öznur BAYAR**

Öz

Bu araştırmanın amacı eğitim fakültesinde okuyan lisans öğrencilerinin çocuk cinsel istismarına yönelik bilgi düzeylerinin ve bilgi düzeyinin cinsel istismar konusunda ders almaya göre fark gösterip göstermediğinin belirlenmesidir. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan Cinsel İstismar Bilgi Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma grubu 216 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Ayrıca katılımcıların cinsel istismar konusunda ders alıp almamasına göre bilgi formundaki maddelere verdikleri yanıtların farklı olup olmadığı ki-kare testi ile incelenmiştir. Bulgular incelendiğinde katılımcıların çocuk cinsel istismarı ile ilgili bazı konularda yanlış bilgisi olduğu veya bilgisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismar ile ilgili ders alan ve almayan katılımcıların arasında özellikle cinsel istismarı bildirim yükümlülüğü bakımından fark olduğu bulunmuştur. Bulgular, alan yazın ışığında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İstismarı, İstismar, Çocuk Cinsel İstismarı.

Abstract

The aim of this research is to determine the level of knowledge and knowledge of child sexual abuse of undergraduate students studying at the educational faculties differs according to the taking a course about sexual abuse. The research data were obtained using the Sexual Abuse Information Form and the Personal Information Form created by the researchers. Study group consisted of 216 students. The frequencies and percentages were calculated on the data obtained from the participants. In addition, the chi-square test was used to examine whether the answers given to the items in the information form differ according to whether or not participants took courses on sexual abuse. When the findings were examined, participants were found to have misinformed knowledge or lack of knowledge about child sexual abuse. Sexual abuse was found to be significantly different in terms of reporting obligation among participants who did or did not take courses related to sexual abuse. The findings were discussed in the light of the literature and suggestions were presented.

Keywords: Child Abuse, Abuse, Child Sexual Abuse.

1. Giriş

Cinsel istismar çocuğun tam anlayamadığı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, toplum kurallarına ve yasalara uygun düşmeyen cinsel davranışlara maruz kalması durumudur (Orhon, 2006). Bir diğer tanıma göre ise, çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesidir (Tıraşçı ve Gören, 2007). Özetle ana baba, bakıcı ya da başka bir yetişkinin cinsel gereksinim ve isteklerini karşılamak için çocukları kullanmasıdır.

Cinsel istismar kapsamında yer alan cinsel eylemler; cinsel ilişki, cinsel ilişkiye teşebbüs, oral-genital temas, genitalerin doğrudan veya giysilerin üzerinden okşanması, teşhircilik, çocukların erişkin cinsel ilişkisine veya pornografiye maruz bırakılması, çocukların pornografi veya fuhuş için kullanılması olarak sıralanabilir (Putnam, 2003). Bununla birlikte, cinsel istismar, fiziksel temas içeren ve içermeyen olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Koçtürk, 2016). Çocukla cinsel içerikli sohbet edilmesi, pornografik materyallerin gösterilmesi, fotoğraflarının/videolarının çekilmesi veya pornografik amaçlı kullanılması, genital bölgelerinin gösterilmesi, önünde mastürbasyon yapılması, soyunma, banyo yapma gibi istismarcıyı cinsel olarak tatmin eden aktiviteleri sırasında gözlenmesi, yetişkinlerin cinsel ilişkisine veya başka bir çocuğun cinsel istismarına tanık edilmesi temas içermeyen cinsel istismar davranışlarıdır. Temas içeren cinsel istismar davranışları ise çocuğun vücuduna el, özel bölge veya herhangi bir nesne ile cinsel amaçlı dokunulması, öpülmesi, cinsel haz sağlamak için çocuğa fiziksel şiddet uygulanması, çocuğun cinsel amaçlı dokunmaya veya mastürbasyon yapmaya zorlanması, oral, vajinal ve anal cinsel birleşmenin varlığı veya bu bölgelere sürtünme/temas etme ve çocuğun cinsel ticaret amacıyla kullanılmasıdır.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD.

** Arş. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD.

Cinsel istismar sık rastlanan ve genelde yıllarca süren bir durum olmakla birlikte sıklıkla gizli kalmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Çocuk istismarı tipleri içerisinde cinsel istismar saptanması en zor olanıdır ve yaygınlığı konusunda bildirilen oranlar büyük farklılık göstermektedir. Mağdurların sadece %24'ünün ilk 24 saat içerisinde yaşadığı olayı anlattığı, %26'sının ise herhangi bir bildirimde bulunmadığı belirtilmektedir (Kogan, 2004). Gerçek yaygınlığın kadınlar için %12-17, erkekler için %5-8 olduğu belirtilmektedir (Taner ve Gökler, 2004; Tıraşçı ve Gören, 2007). Nitekim yapılan bir meta analiz çalışmasında 1980-2008 yılları arasında yayınlanmış çocuk cinsel istismarı konulu yayınlar incelenmiş ve sonuç olarak dünyada çocuk cinsel istismar yaygınlığının %11,8 olduğu ortaya konmuştur (Stoltenborgh, IJzendoorn, Euser ve Bakermans-Kranenburg, 2011).

Genel olarak, çocuk istismarı ve ihmali etkileri, sıklığı ve içeriği nedeniyle çocuğun duygusal ve sosyal sağlığını etkileyen önemli bir halk sağlığı krizidir (Amerikan Psikoloji Birliği, 2002). Çocukluk ve ergenlik kötüye kullanımı, daha sonraki psikopatoloji için bir risk faktörüdür (Gal, Levav ve Gross, 2011) ve çeşitli davranış sorunları genel olarak çocuk istismarıyla ilişkilendirilmektedir (Nagy ve ark. 1994). Örneğin, cinsel ve fiziksel istismara uğrayanlarda kaygı bozukluğu görülme oranı artmakta (Gal, Levav ve Gross, 2011) ve bu çocuklarda intihar düşünceleri ve girişimleri sık görülmektedir (Livingston, 1987). Çocuklukta cinsel istismarı inceleyen araştırmalar konusunda bir meta-analizi çalışması yapan Paolucci, Genuis ve Violato (2001) çalışmalarını sonucunda; cinsel istismar yaşayanlarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) sonuçlarında en az % 20, depresyonda % 21, intihar sonuçlarında %21, rastgele cinsel ilişkide bulunma %14, mağdur fail döngüsünde %8 ve akademik performans zorluklarında %10 artış olduğunu saptamışlardır. Özetle, çocuğun yaşamında unutulmaz izler bırakarak, onu yaşam boyu etkileyen ve önemli ruh sağlığı sorunlarına yol açabilen ve travmatik bir olay olan cinsel istismar; çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkiler. Çocuk üzerindeki önemli etkileri nedeniyle çocuk ihmali ve istismarı çeşitli disiplinlerin odaklandığı bir konudur. Genellikle hukuki ve tıbbi açıdan ele alınan konunun eğitimsel açıdan da ele alınması büyük önem arz eder.

Çocuğun ailesi dışında en çok zaman geçirdiği yerin okul ve kişilerin ise öğretmenler olduğu düşünüldüğünde, çocuk istismarının çözümünde çocuklar ile doğrudan bağlantıda bulunan eğitimcilerin yapabileceği katkıların kritik olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle okul önemlidir ve eğitimciler çocuk istismarının tanınması ve önlenmesi açısından önemli bir konuma sahiptir. Okul dışında gerçekleşen istismarın etkisi okula taşındığı gibi okul içinde de istismar vakalarına rastlamak mümkündür. Okullar, genel olarak çocukların odağı olduğu çalışmalar için en uygun yerdir. Bu nedenle okullarda istismar vakaların önlenmesinde çocuklar ve ailelerle çalışmak mümkündür. Özetle, çocuklar hem istismar hem de korunma konusunda okullarda eğitilebilir.

Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen çocuk ve ailesiyle olan görece yakın ilişkileri nedeniyle hem yasal hem tedavi personeline yardım edebilir (Kenny ve McEachern, 2008). Eğitimciler çocuk istismarının zorunlu bildirim yasası kapsamında yer almaktadır (TCK: 94, 98, 278, 279). Bu zorunluluk Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) ile çocukların temel hak ve özgürlüklerini koruma kapsamında ortaya çıkmıştır. Türk Ceza Kanunu (2005) ile de "çocuklara yönelik her türlü cinsel davranış" suç olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla çocuğun cinsel istismarını bildirmek her vatandaşın sorumluluğudur. Söz konusu maddeye göre, çocuklara yapılan istismar ve ihmali bilen, gören, haberdar olan herkesin yetkili makamlara bildirmesi gerekmektedir. Eğitimcilerin karşılaştıkları istismar olgularını yetkili makamlara bildirmeleri için istismarın farkında olmaları, belirtilerini tanıma becerileri ve bildirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Okulda bu konuda yöneticilere, öğretmenlere ve okul psikolojik danışmanlarına önemli görevler düşmekle birlikte, okul psikolojik danışmanlarının görev ve sorumlulukları aldıkları eğitim gereği, diğerlerine göre daha belirgindir. Önleyici ruh sağlığına odaklanan, bireyin potansiyelini ortaya çıkarıp güçlendirmeyi amaçlayan ve dolayısıyla da bireyleri zorluklar karşısında dayanıklı kılmak üzere çalışan okul psikolojik danışmanları, okul sistemi içinde çocuk istismarı ve ihmalinin belirlenmesinde, önlenmesinde ve doğru müdahalelerin gerçekleştirilmesinde öncü rolünde olmak durumundadırlar.

Sorunun fark edilmesinde ve önlenmesinde çocuklar ile doğrudan iletişim içinde olan öğretmenlerin önemli katkıları göz ardı edilmemelidir. Öğretmenler çocukları günlük olarak gözlemleme olanağına sahiptir. Bu nedenle öğretmenler çocukların davranışlarını hem onların daha önceki davranışları hem de yaşıt normlarıyla karşılaştırabilirler (Crenshaw, Crenshaw ve Lichtenberg, 1995). Dolayısıyla okul psikolojik danışmanının fark edemeyeceği durumları öğretmenlerinin daha önceden fark etmesi mümkündür. Bu nedenle, istismarın önlenmesinde tüm öğretmenlerin ve rehberlik servisinin uyum ve koordinasyon içerisinde çalışması gereklidir. İstismara uğramış bir çocuk sırrını güvenilir biriyle paylaşmak isteğiyle kimi zaman ailesine ya da öğretmenlerine istismarın ortaya çıkmasını umarak ipuçları verebilir. Öğretmenlere bu

konuda yardım için başvurabilirler. Bu nedenle öğretmenlerin çocuktan gelen bir paylaşım sonrasında ne yapmaları gerektiğini bilmeleri önemlidir.

Özetle, okul ortamında yaşanan ihmal ve istismar vakalarına yaklaşım, bütün eğitimcilerin işbirliğini gerektirir. Bununla birlikte, böylesi bir durumdan çocuğun en az örselenme ile çıkmasını sağlamak için okul psikolojik danışmanın yapacağı müdahale ve psikolojik destek sürecinin daha belirleyici olduğu söylenebilir. Öte yandan, gerek okul psikolojik danışmanlarının, gerek öğretmenlerin gerekse de okul yöneticilerinin istismar olgusuyla karşılaştıklarında tam olarak ne yapacaklarını bilmeleri önemlidir. Eğitimcilerden yeterince yararlanılıyor mu ya da onlar yeterli bilgi ve donanıma sahip mi? Katkıları yapabilmeleri için psikolojik danışmanların, idarecilerin ve öğretmenlerin bu konuda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de ilgili alanyazındaki çalışmalar öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının ve idarecilerin çocuk istismarını tanıma ve bildirim oranlarının yeterli olmadığını göstermektedir (Crenshaw, Crenshaw ve Lichtenberg, 1995; Goldman ve Padayachi, 2005; O’Toole, Webster, O’Toole ve Lucal, 1999; Tugay, 2008; Walsh, Mathews, Rassafiani, Farrell ve Butler, 2012). Yapılan araştırmalar, çocuk cinsel istismarına ilişkin eğitim alan öğretmenlerin cinsel istismar ve bildirimle ilişkin bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Kleemeier, Webb, Hazzard ve Pohl, 1988; Walsh, Mathews, Rassafiani, Farrell ve Butler, 2012). Dolayısıyla öğretmen adaylarının bu konuda ders, eğitim, seminer gibi yollarla bilgilendirilmesi önemli görülmektedir.

Öte yandan Türkiye’de eğitimcilerin çoğu üniversite eğitimleri sırasında çocuk cinsel istismarı konusunda sınırlı eğitim almaktadır (Aksel, Yılmaz Irmak, 2015; Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez, 2013; Erol, 2007). Doğan (2016) yaptığı çalışmada; ders programlarına internet üzerinden ulaşılabilen 26 üniversitenin sekizinin eğitim fakültesi bölümlerinde konuyla ilgili bir ders olduğunu, 18 tanesinde ise konuya ilişkin ders bulunmadığını saptamıştır. Sekiz üniversitede dersin “Çocuk İhmal ve İstismarı”, “Çocuk İstismarı ve İhmal ” veya “Çocuk İstismarı” adı ile genelde seçmeli statüsünde olduğu belirlenmiştir. Bir üniversitede ise “ Çocuk Hakları ve Koruma” adlı bir ders bulunmaktadır. Programlara göre bakıldığında konuya ilişkin dersler: Beş üniversitenin Psikolojik Danışma ve Rehberlik; Beş üniversitenin Okul Öncesi Öğretmenliği (Bir tanesinde “Çocuk hakları ve koruma” adıyla); İki üniversitenin Zihin Engelliler Öğretmenliği; Bir üniversitenin ise İşitme Engelliler, Sosyal Bilgiler, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğretmenlik programlarında olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de yer alan eğitim fakültelerinin sayısı göz önüne alındığında, bu konuya ilişkin dersin çok az programda olduğu ve genellikle seçmeli ve tek bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. Tek bir dersin cinsel istismara ilişkin bilgi düzeyinin ne derece de kazandırdığı ise sorgulanması gereken diğer bir konudur. Bu çerçevede bu çalışmada büyük bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde yer alan programlardaki öğrencilerin cinsel istismara ilişkin ders alıp almadıkları, istismara ilişkin bilgi düzeyi ve çocuk cinsel istismarından şüphelendiğinde bildirim bildirmeme kararları incelenmiştir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, okul çağındaki çocuklarla en çok vakit geçirecek kişiler olan öğretmen ve okul psikolojik danışmanı adaylarının çocuk cinsel istismarına yönelik bilgilerinin belirlenmesidir. Bununla birlikte, cinsel istismara ilişkin bilgi düzeyinin cinsel istismar konusunda ders almaya göre fark gösterip göstermediği incelenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında büyük bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde okumakta olan 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Eğitim fakültesi 1. sınıf öğrencileri henüz eğitim bilimleri veya pedagoji içerikli ders almaya başlamamalarından dolayı araştırma kapsamına alınmamışlardır. Katılımcı olarak söz konusu fakültede bulunan 7 bölümün 5 farklı anabilim dalında öğrenimine devam eden katılımcılara uygun örnekleme yoluyla ulaşılmış ve gönüllü olan 216 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Katılımcıların yaşları 19-24 arasında değişmekte olup ($\bar{x} = 21,78$; $ss = 3,12$), 192’si (%88,9) kadın, 24’ü (%11,1) ise erkektir. Öğrencilerin bölümleri/programları ise 53’ü (%24,5) İlköğretim Matematik Eğitimi, 50’si (%23,1) Okul Öncesi Öğretmenliği, 48’i (%22,2) Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 41’i (%19) Matematik Eğitimi, 14’ü (%6,5) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, 8’i (%3,7) Fizik Eğitimi ve 2’si (%0,9) Kimya Eğitimi’dir. Sınıf düzeyleri ise 70’i 2. sınıf (%32,4), 56’sı 3. sınıf (%25,9), 74’ü 4. sınıf (%34,3) ve 16’sı 5. sınıf (%7,4) şeklinde dağılmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu (KBF): Araştırmacılar tarafından katılımcıların yaş, cinsiyet, bölüm/program ve sınıf düzeylerine ilişkin bilgi edinmek amacıyla bir kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. KBF’de çalışma grubunun demografik ve eğitsel bilgilerini yansıtacakları soruların yanı sıra, çocuk cinsel istismarı konusunda ders alıp almadıklarına ilişkin bir soruda bulunmaktadır.

Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından, eğitim fakültesi lisans öğrencilerinin çocuk cinsel istismarına yönelik bilgilerini değerlendirmek amacıyla 17 ifadeden oluşan bir form hazırlanmıştır. Formda ilk iki madde cinsel istismarın ne olduğuyla ilişkidir. Sonraki maddeler sırasıyla: Üç madde çocukların tepkileri; dört madde cinsel istismara uğrayan çocukların aileleri, nerede ve daha çok hangi cinsiyete ilişkin olduğu; dört madde istismarcının özellikleri ve son dört madde de bildirim yükümlülüğü ile ilişkindir.

2.3. İşlem

Eğitim fakültesi öğrencilerinin çocuk cinsel istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla ilk olarak araştırmacılar tarafından *Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formu* oluşturulmuştur. Oluşturulan form, anlaşılabilirlik ve kapsam bakımından değerlendirilmek üzere bir alan uzmanına sunulmuştur. Uzmanın görüş ve önerileri doğrultusunda bazı ifadeler yeniden düzenlenmiş ve bilgi formuna son hali verilmiştir. Hazırlanan Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formu araştırmaya katılmaya gönüllü olan eğitim fakültesi öğrencilerine sınıf ortamında, araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Katılımcılara, çocuk cinsel istismarına yönelik bilgilerinin belirlenmeye çalışılması nedeniyle, ifadelere internetten veya birbirlerinden yardım almadan yanıt vermelerinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra Kişisel Bilgi Formu ve Çocuk İstismarı Bilgi Formu katılımcılara aynı anda dağıtılmış, uygulama yaklaşık 7-8 dakika sürmüştür. Bildirim yükümlülüğüne ilişkin maddeleri katılımcıların okul öncesi veya ilköğretim düzeyinde bir okulda görev yaptıklarını düşünerek yanıtlamaları istenmiştir.

2.4. Veri Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ardından betimleyici istatistiklerden yararlanılarak kişisel bilgi formu ve Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formu'na ilişkin frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Cinsel istismar konusunda ders alan ve almayan katılımcıların maddelere verdikleri yanıtların yüzdeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı parametrik olmayan bir istatistik olan ki-kare (2X2) bağımsızlık testi kullanılarak hesaplanmıştır. Bu teknik iki veya daha fazla nitel değişken arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığının test edilmesi istendiğinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2017). Ki kare varsayımlarından beklenen frekansların hepsinin 5'ten büyük olması kuralının karşılandığı maddeler için Pearson Ki-kare Testi kullanılmaktadır. Bu şartın karşılanmadığı durumlarda ise en küçük teorik frekansın 25 ile 5 arasında olması halinde Yates Ki-Kare testi; en küçük teorik frekansın 5'ten küçük olması halinde ise Fisher Tam Olasılık Testi sonuçları kullanılmaktadır (Güngör ve Bulut, 2008). Bu araştırmada elde edilen değerlere göre Pearson Ki-Kare testi sonuçları (1., 2., 3., 4., 6., 7., 8., 11., 13., 15. ve 16. maddeler için) ve Fisher Tam Olasılık Testi sonuçları (5., 9., 10., 12., 14. ve 17. maddeler için) kullanılmıştır. Fisher testi sadece p anlamlılık değeri verdiğinden bulgularda ilgili maddelere ilişkin ki kare (χ^2) değerleri boş bırakılmıştır. Elde edilen sonuçlar yorumlanırken "fikrim yok" cevapları yanlış olarak değerlendirilmiştir. Araştırmada hata payının kesme sınırı .05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Eğitim fakültesi öğrencilerinin cinsel istismar konusundaki bilgi düzeylerini belirlemek için uygulanan Çocuk Cinsel İstismar Bilgi Formu'na verdikleri yanıtlara dair bulguların frekans ve yüzde değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Ardından cinsel istismar konusunda ders alan ve almayan katılımcıların maddelere verdikleri doğru yanıtların yüzdeleri arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı Ki-kare istatistiği kullanılarak hesaplanmıştır. Bu analize ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsel İstismar ve Çocuk Cinsel İstismarına İlişkin Bilgileri ile İlgili Bulgular

Maddeler	Toplam (n=216)			Ders alanlar (n=62)			Ders almayanlar (n=155)		
	Doğru f (%)	Yanlış f(%)	Fikrim Yok f(%)	Doğru f(%)	Yanlış f(%)	Fikrim Yok f(%)	Doğru f(%)	Yanlış f(%)	Fikrim Yok f(%)
1. Teşhircilik de cinsel istismardır.*	157 (72,7)	27 (12,5)	32 (14,81)	53 (85,5)	7 (11,3)	2 (3,2)	104 (67,5)	20 (13,0)	30 (19,5)
2. Cinsel istismarın gerçekleşmesi için fiziksel temas gereklidir.**	21 (9,7)	190 (88,0)	5 (2,3)	9 (14,5)	51 (82,3)	2 (3,2)	12 (7,7)	139 (90,3)	3 (1,9)
3. Çocuklar cinsel istismara uydurmazlar.*	143 (66,2)	31 (14,4)	42 (19,4)	47 (75,8)	7 (11,3)	8 (12,9)	96 (61,9)	24 (15,6)	34 (22,1)
4. Bir çocuk cinsel istismara uğramışsa mutlaka söyler.**	6 (2,8)	179 (82,8)	31 (14,4)	5 (8,1)	51 (82,3)	6 (9,7)	1 (0,6)	128 (83,1)	25 (16,2)
5. Çocuklar cinsel istismarı kolaylıkla unuturlar.**	3 (1,4)	208 (96,3)	5 (2,3)	1 (1,6)	59 (95,2)	2 (3,2)	2 (1,3)	149 (96,8)	3 (1,9)
6. Eğitimli ailelerde cinsel istismar olmaz.**	9 (4,2)	190 (88,0)	17 (7,8)	1 (1,6)	58 (93,5)	3 (4,8)	8 (5,2)	132 (85,7)	14 (9,1)
7. Cinsel istismara sadece fakir ailelerin çocukları uğrar.**	8 (3,7)	193 (89,4)	15 (6,9)	0 (0,0)	60 (96,8)	2 (%3,2)	8 (5,2)	133 (86,4)	13 (8,4)
8. Cinsel istismar genellikle hava karardığında parklar, umumi tuvaletler ve boş sokaklarda gerçekleşir.**	36 (16,7)	150 (69,4)	30 (13,9)	12 (19,4)	43 (69,4)	7 (11,3)	24 (15,6)	107 (69,5)	23 (14,9)
9. Cinsel istismar sadece kız çocuklarının başına gelir.**	2 (0,9)	212 (98,2)	2 (0,9)	-	62 (100,0)	-	2 (1,3)	150 (97,4)	2 (1,3)
10. Kadınlar cinsel istismar uygulamazlar.**	3 (1,4)	201 (93,1)	12 (5,5)	1 (1,6)	60 (96,8)	1 (1,6)	2 (1,3)	141 (91,6)	11 (7,1)
11. Cinsel istismarcılar toplumda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelir.**	27 (12,5)	161 (74,5)	28 (13,0)	5 (8,1)	52 (83,9)	5 (8,1)	22 (14,2)	109 (70,8)	23 (14,9)
12. Cinsel istismarcılar dışarıdan bakıldığında mutlaka şüpheli gibi görünmeyebilirler.*	201 (93,1)	8 (3,7)	7 (3,2)	61 (98,4)	1 (1,6)	0 (0,0)	140 (90,9)	7 (4,5)	7 (4,5)
13. Çocuklar genellikle yabancılar tarafından istismar edilirler.**	37 (17,1)	166 (76,9)	13 (6,0)	11 (17,7)	50 (80,6)	1(1,6)	26 (16,8)	116 (75,3)	12 (7,8)
14. Okulda cinsel istismar vakaları sadece okul psikolojik danışmanının sorumluluğundadır.**	2 (0,9)	201 (93,1)	13 (6,0)	-	62 (100,0)	-	2 (1,3)	139 (90,3)	13 (8,4)
15. Çocuk cinsel istismarını bildirmek ile ilgili yasal bir düzenleme yoktur.**	8 (3,7)	126 (58,3)	82 (38,0)	-	55 (88,7)	7 (11,3)	8 (5,2)	71 (46,1)	75 (48,7)
16. Cinsel istismarı yetkililere bildirenlerin bildirmeme okul yönetiminin kararıdır.**	14 (6,5)	166 (76,8)	36 (16,7)	-	56 (90,3)	6 (9,7)	14 (9,1)	110 (71,4)	30 (19,5)
17. Okulun itibarı sarsılacaksa cinsel istismar vakaları gizli tutulabilir.**	6 (2,8)	204 (94,4)	6 (2,8)	-	62 (100,0)	-	6 (3,9)	142 (92,2)	6 (3,9)

*Literatüre göre maddenin "doğru" şeklinde yanıtlanması gerekmektedir.

**Literatüre göre maddenin "yanlış" şeklinde yanıtlanması gerekmektedir

Tablo 2: Cinsel istismara ilişkin ders alan ile almayanlara ilişkin Ki-Kare sonuçları

Madde No	Gruplar	Yanıtlar			χ^2	sd	p
		Doğru	Yanlış	Toplam			
1	Ders alan	53	8	62	7,175	1	,005**
	Ders almayan	104	50	154			
2	Ders alan	51	11	62	2,673	1	,083
	Ders almayan	139	15	154			
3	Ders alan	47	15	62	3,793	2	,150
	Ders almayan	96	58	154			
4	Ders alan	51	11	62	,023	1	,512
	Ders almayan	128	26	154			
5	Ders alan	59	3	62	1	1	,415
	Ders almayan	149	5	154			
6	Ders alan	58	4	62	2,562	1	,081
	Ders almayan	132	22	154			

7	Ders alan	60	2	62	5,035	1	,017*
	Ders almayan	133	21	154			
8	Ders alan	43	19	62	,000	1	,554
	Ders almayan	107	47	154			
9	Ders alan	62	0	62		1	,255
	Ders almayan	150	4	154			
10	Ders alan	60	2	62		1	,141
	Ders almayan	141	13	154			
11	Ders alan	52	10	62	3,992		,031*
	Ders almayan	109	45	154			
12	Ders alan	61	1	62		1	,039*
	Ders almayan	140	14	154			
13	Ders alan	50	12	62	,703	1	,257
	Ders almayan	116	38	154			
14	Ders alan	62	0	62		1	,005**
	Ders almayan	139	15	154			
15	Ders alan	55	7	62	33,013	1	,000***
	Ders almayan	71	83	154			
16	Ders alan	56	6	62	8,870	1	,002**
	Ders almayan	110	44	154			
17	Ders alan	62	0	62		1	,015*
	Ders almayan	142	12	154			

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin cinsel istismar konusundaki bilgi düzeylerini belirlemek için uygulanan Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formu'ndan elde edilen sonuçlar (Tablo 1) incelendiğinde, katılımcıların tüm maddelere çoğunlukla alan yazına göre "doğru" kabul edilecek yanıtlar verdiği görülmektedir. Öte yandan, hem cinsel istismar konusunda ders alan, hem de bu konuda ders almayan öğrencilerden maddelere yanlış yanıt veren ve/veya bu konuda fikri olmadığını ifade eden katılımcılar olduğu da dikkat çekmektedir. İlk olarak cinsel istismarın ne olduğuyla ilişkili maddelere verilen tepkiler incelenmiştir. Bilgi formunda buna ilişkin iki madde yer almaktadır. İlk madde, "*Teşhircilik de cinsel istismardır.*" ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %85,5'i (n=53) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %67,5'i (n=104) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=7.18$, $sd=1$; $p < .01$). Konuya ilişkin ders alanların bu maddeye ilişkin bilgi düzeyleri daha yüksektir. Cinsel istismarın ne olduğuna ilişkin son madde olan, "*Cinsel istismarın gerçekleşmesi için fiziksel temas gereklidir.*" ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %82,3'ü (n=51) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %90,3'u (n=139) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2.67$, $sd=1$; $p > .05$).

Daha sonra cinsel istismara ilişkin çocukların tepkileri ile ilgili maddelere verilen yanıtlar incelenmiştir. Bu alt başlığa ilişkin ilk madde olan "*Çocuklar cinsel istismarı uydurmazlar.*" ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %75,8'i (n=47) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %61,9'i (n=96) doğru yanıt verdiği görülmüştür. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3.79$, $sd=2$; $p > .05$). Bu alt başlığa ilişkin bir diğer madde olan "*Bir çocuk cinsel istismara uğramışsa mutlaka söyler.*" ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %82,3'ü (n=51) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %83,1'i (n=128) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=.02$, $sd=1$; $p > .05$). Bilgi formunda yer alan "*Çocuklar cinsel istismarı kolaylıkla unuturlar.*" maddesine ise cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %95,2'i (n=59) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %96,8'i (n=149) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($sd=1$; $p > .05$).

Sonraki dört madde ise cinsel istismara uğrayan çocukların aileleri, nerede ve daha çok hangi cinsiyete ilişkin olduğu ile ilgilidir. Bilgi formunda yer alan, "*Eğitilmiş ailelerde cinsel istismar olmaz.*" maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %93,5'i (n=58) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %85,7'si (n=132) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2.56$, $sd=1$; $p > .05$). Bu alt başlığa ilişkin diğer bir madde olan, "*Cinsel istismara sadece fakir ailelerin çocukları uğrar.*" ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %96,8'i (n=60) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %86,4'ü (n=133) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=5.04$, $sd=1$; $p < .05$). "*Cinsel istismar genellikle hava karardığında parklar, umumi tuvaletler ve boş sokaklarda gerçekleşir.*" maddesine ise cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %69,4'ü (n=43) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %69,5'i (n=107) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı

bulunmamıştır ($\chi^2=.00$, $sd=1$; $p>.05$). Bu bölüme ilişkin son madde olan, “*Cinsel istismar sadece kız çocuklarının başına gelir.*” ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %100’ü ($n=62$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %97,4’ü ($n=150$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($sd=1$; $p>.05$).

Ardından istismarcının özelliklerine ilişkin maddeler değerlendirilmiştir. Bilgi formunda yer alan, “*Kadınlar cinsel istismar uygulamazlar.*” maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %96,8’i ($n=60$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %91,6’sı ($n=141$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($sd=1$; $p>.05$). Bu konuya ilişkin diğer bir madde, “*Cinsel istismarcılar toplumda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelir.*” ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %83,9’u ($n=52$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %70,8’i ($n=109$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=3.99$, $sd=1$; $p<.05$). “*Cinsel istismarcılar dışarıdan bakıldığında mutlaka şüpheli gibi görünmeyebilirler.*” maddesine ise cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %98,4’ü ($n=61$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %90,9’u ($n=140$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($sd=1$; $p<.05$). Bu alt başlığa ilişkin son madde olan “*Çocuklar genellikle yabancılar tarafından istismar edilirler*” maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %80,6’sı ($n=50$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %75,3’ü ($n=116$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=.70$, $sd=1$; $p>.05$).

Son olarak katılımcıların bildirim yükümlülüğü ile ilgili olan dört madde incelenmiştir. Bilgi formunda yer alan, “*Okulda cinsel istismar vakaları sadece okul psikolojik danışmanının sorumluluğundadır.*” maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %100’ü ($n=62$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %90,3’i ($n=139$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($sd=1$; $p<.01$). “*Çocuk cinsel istismarını bildirmek ile ilgili yasal bir düzenleme yoktur.*” maddesine ise cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %88,7’ü ($n=55$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %46,1’i ($n=71$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=33.01$, $sd=1$; $p<.001$). Bildirim yükümlülüğü ne ilişkin bir diğer madde, “*Cinsel istismarı yetkililere bildirip bildirmeme okul yönetiminin kararıdır.*” ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %90,3’ü ($n=56$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %71,4’i ($n=110$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=8.87$, $sd=1$; $p<.01$). Bu alt başlığa ilişkin son madde olan, “*Okulun itibarı sarsılacaksa cinsel istismar vakaları gizli tutulabilir.*” ifadesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %100’ü ($n=62$) doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %92,2’si ($n=142$) doğru yanıt vermiştir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($sd=1$; $p<.05$). Bildirim yükümlülüğü ile ilgili olan dört madde de dersi alanların bilgi düzeylerinin almayanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4. Tartışma ve Yorum

4.1. Cinsel istismarın ne olduğu ile ilişkili maddelerin tartışma ve yorumu

Araştırmada istismarın ne olduğuna ilişkin maddelerden biri olan “*Teşhircilik de cinsel istismardır.*” maddesine bütün katılımcılar açısından bakıldığında doğru yanıt verenlerin oranı %72,7’dir. Gelles ve Conte (1990) yaptıkları çalışmada, katılımcıların %27,3’ünün teşhirciliğin cinsel istismar olmadığını veya bu konuda herhangi bir fikirleri olmadığını belirttiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada teşhirciliğin cinsel istismar olmadığını veya bu konuda herhangi bir fikirleri olmadığını belirtenlerin oranı tüm katılımcılar içinde %28,3 ve ders almayanlarda ise %32,5’dür. Dolayısıyla Gelles ve Conte’nin (1990) çalışması ile bu çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Bu maddeye cinsel istismar konusunda ders alanların (%85,5) ders almayanlara göre (%67,5) daha yüksek oranda doğru yanıt vermiş oldukları ve gruplar arasında, dersi alanlar lehine anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır. Sonuçlar bu cinsel istismar konusundaki bir dersin bilgi düzeyini artırdığını göstermesi bakımından önemli olmakla birlikte bu oranın artırılması için eğitim seçeneklerinin artırılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Cinsel istismarın ne olduğuna ilişkin diğer madde “*Cinsel istismarın gerçekleşmesi için fiziksel temas gereklidir.*” maddesidir. Bu madde de doğru yanıt verme açısından dersi alan ve almayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bu maddede beklenmedik şekilde dersi almayan katılımcıların daha fazla doğru yanıt verdikleri saptanmıştır. Bunun nedeninin, verilen dersin içeriği ile ilişkili olabileceği, daha açık bir ifade ile ders içeriğinde bu konuya odaklanılmaması ve katılımcıların bu maddeye başka kaynaklardan edindikleri bilgi ile cevap vermiş olabilecekleri olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de katılımcıların yaklaşık yarısının mesleki deneyimi 10 yılın üzerinde olan 38 öğretmenle yürütülen bir çalışmada (Dilsiz ve Mağden, 2015) “*Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel istismara uğramış olabilir*” şeklindeki anket maddesine katılımcıların hiçbirinin doğru yanıt vermediği bulgusuna

ulaşmıştır. Bu çalışma bulgularına bakıldığında çocuk cinsel istismarı konusu ile ilgili üniversite düzeyindeki öğretmen adaylarında bu konuda farkındalık oluşmuş olabileceği ile ilgili umut vermekle birlikte; elde edilen değerlerin tüm eğitimci adaylarını kapsayacak şekilde arttırılmasının gerekliliği sürmektedir.

4.2. Çocukların cinsel istismara tepkileri ile ilişkili maddelerin tartışma ve yorumu

Bilgi formunda çocukların cinsel istismara tepkilerini değerlendiren üç madde bulunmaktadır. Her üç madde de dersi alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bununla birlikte grupların yüzdelik oranları arasında fark bulunmaktadır. "Çocuklar cinsel istismarı uydurmazlar." maddesine tüm katılımcılara açısından bakıldığında, doğru yanıt verme oranı %66,2 iken, ders alan katılımcıların %75,8'i, ders almayanların ise %61,9'nun doğru yanıt verdiği görülmektedir. "Bir çocuk cinsel istismara uğramışsa mutlaka söyler." maddesine tüm katılımcılar açısından bakıldığında, doğru yanıt verme oranı %82,8 iken, dersi alanlarda bu oran %82,3 ve dersi almayanlarda %83,1 şeklindedir. Türkiye'de yapılan bir araştırmada da (Yıldız ve diğerleri, 2017) bu araştırmaya benzer bulgular elde edilmiştir. Söz konusu çalışmada çocukların uğradığı cinsel istismar sonrası çocukların fiziki ve psikiyatrik durumları hakkında herhangi bir eğitim almamış ilköğretim öğretmenlerinin "İstismara uğrayan çocuk genellikle bu olayı başkalarıyla paylaşır." sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık %81'inin bu ifadeye katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine bilgi formunda yer alan "Çocuklar cinsel istismarı kolaylıkla unutulur." maddesine tüm katılımcılar açısından bakıldığında doğru yanıt verme oranı %96,3 iken, ders alan katılımcıların %95,2'i ve ders almayan katılımcıların %96,8'inin doğru yanıt verdiği görülmektedir. Tüm maddelerde dersi alan ve almayan katılımcıların oranlar birbirine yakın olmakla birlikte ders almayan öğrencilerin yüzdelik oranlarını az da olsa daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak böylesine önemli bir konuda önemli konumda olanların doğru bilgi oranlarının yükseltilmesi gereklidir.

4.3. Cinsel istismarın hangi ailelerde, mekânsal olarak nerede olduğuna ve hangi cinsiyetteki çocukların başına geldiğine ilişkin maddelerin tartışma ve yorumu

Bilgi Formunda, bu başlığa ilişkin maddeler değerlendirildiğinde; söz konusu maddeler çerçevesinde ders alan ve almayan katılımcıların doğru yanıtları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. "Eğitilmiş ailelerde cinsel istismar olmaz." maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %93,5'i, ders almayanların %85,7'si ve toplam katılımcıların %88'i doğru yanıt vermiştir. "Cinsel istismara sadece fakir ailelerin çocukları uğrar." maddesine doğru yanıt verme oranı ders alanlarda %96,8, ders almayanlarda %86,4 ve toplam katılımcılarda %89,4'tür. Anlamlı fark bulunmamakla birlikte her iki madde de ders alan katılımcıların doğru yanıt verme oranının %90'ların üstünde olması bilgilendirmenin önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Cinsel istismar genellikle hava karardığında parklar, umumi tuvaletler ve boş sokaklarda gerçekleşir." maddesine doğru yanıt verme oranı toplamda (%69,4), ders alanlarda (%69,4) ve ders almayanlarda (%69,5) neredeyse aynıdır. Yanlış yanıt verme oranı %30'dür. Cinsel istismarın gerçekleştiği yerin genellikle ev, okul, ev ile okul arasındaki yol gibi çocuğun içinde bulunduğu yakın çevre olduğu bilinmektedir (İşiten, 2004). Her iki grubun bu soruya verdiği doğru yanıt yüzdesinin birbirine yakın ve görece düşük olması ders alanların cinsel istismarın gerçekleşebileceği yerlere ilişkin mitler konusunda bilgilensinmiş olabileceğini göstermekle birlikte; ders almayan bireylerde de bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir. Bilgi formunda yer alan, "Cinsel istismar sadece kız çocuklarının başına gelir" maddesine toplam katılımcıların %98,2'si, ders alan katılımcıların tamamı, ders almayan katılımcıların ise %97,4'si doğru yanıt vermiştir. Bu araştırma bulgularını destekler nitelikte Kürklü'nün (2011), öğretmenlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin incelendiği çalışmasında, katılımcıların %75'inin çocuk istismarının üst sosyo-ekonomik düzeyde de rastlanabileceğini belirttiği görülmektedir. Yine Dilsiz ve Mağden'in çalışmasında (2015) katılımcı öğretmenlerin %77'sinin cinsel istismarın üst sosyo-ekonomik düzeyde görülmediğine dair ifadeye katılmadığı bulgusu elde edilmiştir. Öte yandan aynı çalışmada katılımcıların %47'si istismara uğrayan çocuğun cinsiyetinin istismara uğramada önemi olmadığını belirtmiştir. Bu oranın oldukça düşük olması çoğunluğunu 11-15 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlerin oluşturduğu çalışma grubuna kıyasla bu araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinde istismara ilişkin bilincin daha çok geliştiğine işaret edebilir. Benzer bir araştırmada (Yıldız, Kaçar, Albayrak, Çalaboğlu, Çakmak ve Bayraktar, 2017) öğretmenlerin cinsel istismar konusunda ailelere ilişkin yargıları incelenmiş ve cinsel istismar konusu ile ilgili herhangi bir eğitim almamış öğretmenlerin eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ettiğini ifade ettiği görülmüştür. İstismar konusu ile ilgili eğitim verildikten sonra ise aynı katılımcıların aynı ifadeye daha az katıldığı bulgusu elde edilmiştir. Bu araştırmada ise ders alan ve almayan katılımcıların istismar mağduru çocukların ailelerinin eğitimine ve sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin ifadelerinin doğruluğu arasında anlamlı fark olmasa da, tüm katılımcılarda oranın %88'de kalması, cinsel istismar konusunda eğitim ihtiyacının önemini koruduğunu göstermektedir.

4.4. İstismarcının özelliklerine ilişkin maddelerin tartışma ve yorumu

Çocuk Cinsel İstismarı Bilgi Formunda yer alan istismarcının özelliklerine ilişkin maddelere bakıldığında, dört maddenin ikisinde ders alanlar lehine anlamlı fark bulunurken, iki madde de anlamlı fark bulunmamıştır. Anlamlı fark bulunan maddeler: “Cinsel istismarcılar dışarıdan bakıldığında mutlaka şüpheli gibi görünmeyebilirler.” ifadesine ders alanların %98,4’ü, ders almayanların %90,9’ü ve toplam katılımcıların ise %93,1’i doğru yanıt vermiştir. Benzer olarak, “Cinsel istismarcılar toplumda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelir.” maddesinde de dersi alanlar lehine fark bulunmuştur. Bu maddeye ders alanların %83,9’u, almayanların %70,8’i ve toplam katılımcıların ise %74,5’i doğru yanıt vermiştir. Aradaki anlamlı fark cinsel istismar konusunda alınan eğitimin istismarcıların özelliklerini ayırt etme konusunda farkındalık yaratabildiğini göstermektedir. Bunun yanında, cinsel istismarcıların şüpheli bir görünümde olmayabilecekleri ihtimaline katılımcıların %93’ünün doğru yanıt vermesi, olası bir istismar durumunda sadece istismarcının genel görünümüne dikkat edip konu ile ilgili yargıya varmayacaklarını düşündürmektedir ve bu da gelecekte okulda görev yapacak öğretmen ve psikolojik danışmanların cinsel istismar tespitine dair umut verici bir bulgudur.

“Kadınlar cinsel istismar uygulamazlar.” maddesinde ders alanların %96,8’i; ders almayanların %91,6’sı ve toplam katılımcıların %93,1’i doğru yanıt vermiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporu’na (2014) göre kız çocuklarının istismarcılarının %68’inin erkek, erkek çocuklarının istismarcılarının %83’ünün kadın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak istismarcıların özelliklerine bakılacak olursa, olayların % 5-15’inde suçlunun kadın olduğu görülmektedir (Özen ve Şener, 1997). Dolayısıyla, katılımcılar ifadeye çoğunlukla doğru yanıt vermiştir. Öte yandan araştırma kapsamında genel olarak bu maddeye doğru yanıtın yüzde yüze ulaşacak şekilde tüm katılımcılar arasında artırılması gerektiği düşünülmektedir.

“Çocuklar genellikle yabancılar tarafından istismar edilirler” maddesine ders alanların %80,6’sı, ders almayanların %75,3’ü ve toplam katılımcıların ise %76,9’ü doğru yanıt vermiştir. İlgili alanyazındaki araştırmalar istismarcıların genellikle çocuğun tanıdığı biri olduğunu göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporu’na göre (2014) cinsel tacize uğrayan bireylerin istismarcılarının, %37,1’inin “mağdurun tanıdığı ve kendisiyle aynı evde yaşamayan biri”, %33,8’inin “yabancı biri”, %25,2’sinin “mağdurun aynı evde yaşamayan bir akrabası”, %11,3’ünün “mağdur ile aynı evde yaşayan ve akraba olmayan biri”, %11,3’ünün “mağdurun güvendiği biri”, %8,6’sının “mağdur ile aynı evde yaşayan bir akraba” ve %7,9’unun “çocuğun bakımından sorumlu olan biri (bebek bakıcısı vb.)” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla istismarcıların %66,2’si çocuğun tanıdığı birisidir. Yapılan bazı diğer araştırmalarda da, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarında, istismarcıların çoğunlukla tanıdık ve/veya aile içinden birisi olduğu ortaya konmuştur (Akbaş ve diğerleri, 2009; Soylu, Şentürk Pılan, Ayaz ve Sönmez, 2012). Bu araştırma bulgusuna göre bu maddeye tüm katılımcıların %25’i yanlış yanıt vermiştir, ancak bu konuda eğitimcilerin toplumun geneline göre daha fazla bilgiye sahip olmaları önemlidir, dolayısıyla eğitim fakültesi öğrencilerinin bilgi düzeyinin yüzde yüze ulaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

4.5. Bildirim yükümlülüğüne ilişkin maddelerin tartışma ve yorumu

Bilgi Formunda, bildirim yükümlülüğüne ilişkin yer alan dört madde de, doğru yanıt verme bakımından ders alanların lehine anlamlı fark bulunmuştur. “Okulda cinsel istismar vakaları sadece okul psikolojik danışmanının sorumluluğundadır.” maddesine ders alanların tamamı, ders almayanların %90,3’i ve tüm katılımcıların %93,1’i doğru yanıt vermiştir. Bildirim yükümlülüğüne ilişkin bir diğer madde olan; “Cinsel istismarı yetkililere bildirip bildirmeme okul yönetiminin kararıdır.” ifadesine ders alanların %90,3’ü, almayanların %71,4’i ve tüm katılımcıların %76,8’i doğru yanıt vermiştir. “Okulun itibarı sarsılacaksa cinsel istismar vakaları gizli tutulabilir.” maddesine cinsel istismar konusunda ders alan katılımcıların %100’ü doğru yanıt verirken; ders almayan katılımcıların %92,2’si ve tüm katılımcıların %96,4’ü doğru yanıt vermiştir. Bu maddelerde, ilk maddede ders almayan %10, ikinci sırada sunulan madde de yaklaşık %30’unun ve üçüncü madde de ise %8’i yanlış yanıt vermişlerdir. Cinsel istismarı yetkililere bildirip bildirmeme kararının sadece okul yönetimine ait olduğunu belirten maddede yanlış yanıt verme oranının (%30) oldukça yüksek olması, öğretmen ve psikolojik danışman adaylarının bu konudaki sorumluluklarının olduğu konusundaki farkındalıklarının artırılması gerektiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte “Çocuk cinsel istismarını bildirmek ile ilgili yasal bir düzenleme yoktur.” maddesine cinsel istismar konusunda ders almayanların %54’ünün ve toplamda %42’sinin yanlış yanıt vermesi oldukça düşündürücüdür. Oysaki Türk Ceza Kanunu’na göre (2005) çocuk cinsel istismarının bildirilmesi zorunludur. Bu da bu konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması gerekliliğini bir kez daha göstermektedir. Öte yandan, cinsel istismar konusunda ders alan

katılımcıların bildirim zorunluluğunun dolayısıyla bu konudaki hukuki sorumluluklarının daha çok farkında olmaları konuya ilişkin tek bir dersin dahi ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bildirim zorunluluğunun incelendiği araştırmalarda; Kenny (2001) öğretmenlerin % 46'sı yasal bildirim zorunluluklarının olmaması gerektiğini; %73'nün hiç bildirimde bulunmadığı; sadece %11'nin bugüne kadar şüphelendikleri ancak bildirmedikleri bir istismar olgusu olduğunu; grubun %38'i yanlış bildirimde bulunma korkusunu olduğu belirlenmiştir. Bir diğer çalışmada, örneklemin %24'ü daha önce cinsel istismar bildiriminde bulunduğu; bunlarında bildirim kurallarına dair daha çok bilgiye sahip olduğu saptanmıştır (Walsh, Mathews, Rassafiani, Farrell ve Butler, 2012). Türkiye'deki çalışmada ise Tugay (2008) öğretmenlerin %47'sinin bildirim zorunluluğundan haberdar olduğu; %35'inin emin olmadığı; %19'u böyle bir zorunlulukları olmadığını düşündüğünü ve şüphelendikleri çocuk ihmal ve istismarı vakalarının sadece %10'unu yetkili kurum ve kişilere bildirmekte olduklarını saptamıştır. Kürklü (2011) de yaptığı çalışmada, öğretmenlerin %23,7'si cinsel istismarı bildirmeye ilişkin yasal süreçleri bilmediğini saptamıştır. Konuya ilişkin bir diğer çalışmada da, öğretmenlerin yaklaşık dörtte birinin çocuk cinsel istismarını resmi makamlara bildirmekle yükümlü olduğunu bilmediklerini; okullarda cinsel istismar olgusu ile karşılaşan öğretmenlerin yaklaşık dörtte birinin resmi makamlara bildirdiği; beşte birinin müdür, okul psikolojik danışmanı, rehberlik araştırma merkezleri ve psikiyatriste yönlendirdiği; resmi makamlara bildirimde bulunan ve aile ve çocukla görüşenlerin çoğunun okul psikolojik danışmanı olduğu saptanmıştır (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2015). Öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada ise (Pala, 2011) katılımcıların %73,7'sinin Milli Eğitim politikalarına göre cinsel istismarı bildirim zorunluluğu olduğunu düşünmekte olduğu bulgusu elde edilmiştir. Dolayısıyla bu konuda elde edilen bulgular alanyazın ile tutarlıdır. Bununla birlikte böylesine önemli bir konuda ve önemli bir konumda bulunan kişiler için bildirim zorunluluğu olmadığının düşünülmesi oranlarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Öğretmen ve okul psikolojik danışman adaylarının çocuk cinsel istismarına ilişkin bilgi düzeyinin ve bilgi düzeyinin cinsel istismar konusunda ders almaya göre fark gösterip göstermediğinin incelendiği bu çalışmada, bazı maddelerde gruplar arasında anlamlı fark olduğu, bazı maddelerde ise anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Ayrıca genel olarak bazı maddelere daha yüksek oranda doğru yanıt verilirken bazılarında daha az doğru yanıt verildiği görülmüştür. Bununla birlikte bu çalışmadaki en dikkat çekici bulguların çocuk cinsel istismarına ilişkin bildirim zorunluluğu ile ilgili olanlar olduğu söylenebilir. Bu konudaki tüm maddelerde cinsel istismara yönelik ders alan ve almayan katılımcıların verdikleri yanıtların yüzdeleri arasında eğitim alan grubun lehine anlamlı fark bulunmuştur. Buradan hareketle, öğretmen adaylarının bildirim konusundaki kişisel sorumlulukları ve yasal zorunlulukları konusunda bilgilendirilmelerinin son derece önemli olduğu söylenebilir.

Çalışmadaki bazı maddelere %20-%38 arasında yanlış yanıtlar verilmesi de dikkati çeken diğer bir sonuçtur. Örneğin; "Çocuklar cinsel istismarı uydurmazlar." maddesine tüm katılımcıların %34, ders almayanların ise %38; "Teşhircilik de cinsel istismardır." maddesine tüm katılımcıların %28,3 ve ders almayanların ise %32,5; "Cinsel istismar genellikle hava karardığında parklar, umumi tuvaletler ve boş sokaklarda gerçekleşir." maddesine tüm katılımcıların %30'ü; "Cinsel istismarcılar toplumda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelir." maddesinde de dersi alanlar lehine fark bulunurken; ders almayanların yaklaşık %30,8'i; "Çocuklar genellikle yabancılar tarafından istismar edilirler" maddesine tüm katılımcıların %23'ü, ders almayanların %25'i yanlış yanıt vermiştir. Bu maddelere verilen yanlış yanıt oranları, eğitimcilerin kendilerinden beklenen rolleri daha gerçekçi bir biçimde ortaya koyabilmeleri için bu konuda ciddi bir eğitimden geçmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu açıdan bütün eğitim fakültelerinin lisans programlarında "Çocuk İstismarı ve ihmal" konusunda en az bir tane zorunlu ders olmalıdır. Bununla birlikte hizmet öncesi ve hizmet sonrasında istismar konusunda farkındalık yaratacak eğitim çalışmaları planlanmalıdır. Ayrıca, ailelere yönelik olarak istismarı önleyici çalışmalar yapılmalıdır. İstismar ve ihmalin aileleri, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorununu olduğu düşüncesinden hareketle konuya çoklu disiplin yaklaşımı ile yaklaşılması gereklidir.

Girişte de vurgulandığı üzere istismar vakalarına yaklaşım bütün eğitimcilerin işbirliğini gerektirir. Bununla birlikte, okul psikolojik danışmanı aldığı eğitim nedeniyle öncü olmak durumundadır. Okul psikolojik danışmanı okuldaki diğer çalışanlara ve öğretmenlere istismarın risk faktörleri, belirtilerinin tanınması ve bildirimi için izlenmesi gereken yollar gibi konularda danışmanlık yapmalıdır. Bu kapsamda: Çocukların istismara uğramaması için tüm öğrencilere, ailelere ve diğer okul çalışanlarına yönelik önleyici faaliyetler düzenlemek; Risk grubundaki çocukları belirlemek ve onlara yönelik faaliyetlerde bulunmak; İstismara uğrayan çocukta oluşabilecek ikincil travmaların önlenmesini sağlamak; Psikiyatrik destek alan çocuklarda hastane-okul işbirliğini sağlamalıdır (Koçtürk, 2016). Mağdurlar çeşitli nedenlerle istismar

durumunu bildirmeyebilirler. Mağdur, okul psikolojik danışmanına veya öğretmene güvendiği oranda olayı anlatabilir. Başta okul psikolojik danışmanı olmak üzere bütün öğretmenler bu güvenin inşa edilmesinde çaba göstermelidirler. Eğer okul psikolojik danışmanı çocuk ve aileye yapılması gereken psikolojik yardım sürecinin kendi mesleki sınırlılıklarını aştığını düşünürse, uygun bir sağlık kuruluşuna yönlendirme yapılmalıdır. Ancak, her durumda çocuk izlemeye alınmalı, belli aralıklarla görüşmeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Seher, Turla, Ahmet, Karabekiroğlu, Koray, Senses, Ahmet, Karakurt, Melih N., Taşdemir, G. Nur ve Böke, Ömer (2009). Adli makamlarca çocuk psikiyatrisi polikliniğine gönderilen cinsel istismara uğramış çocukların, istismar şekilleri, ruhsal ve fiziksel muayene özellikleri. *Adli Bilimler Dergisi*, 8, 24-32.
- Aksel, Şeyda ve Yılmaz İrmak, Türkan (2015). Çocuk cinsel istismarı konusunda öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(16), 373-391.
- American Psychological Association (APA). (2002). *Violence and the family: Report of the American Psychological Association Presidential Task Force on violence and the family*. Washington, D.C.
- Büyüköztürk, Şenel (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Crenshaw, Wesley, B., Crenshaw, Lucinda, M. & Lichtenberg, James, W. (1995). When educators confront child abuse: An analysis of the decision to report. *Child Abuse and Neglect*, 19(9), 1095-1113.
- Çocuk Koruma Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> Erişim tarihi: 15.07.2017.
- Dilsiz, Habibe, ve Mağden, Duyan (2015). Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve risk tanıma düzeylerinin tespit edilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 678-694.
- Doğan, Türkan (2016). *Çocuk ihmali ve istismarının önlenmesinde okul desteği ve psikolojik danışmanın rolü*. II. Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi, Ankara.
- Dünya Sağlık Örgütü (2014). Adverse childhood experiences survey among university students in Turkey. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/270689/Adverse-childhood-experiences-survey-among-university-students-in-Turkey-study-report-2013_Eng.pdf?ua=1 Erişim tarihi: 15.07.2017.
- Erol, Dilek. (2007). *Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir il örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gal, Gilad, Levav, Itzhak., & Gross, Raz (2011). Psychopathology among adults abused during childhood or adolescence: results from the Israel-based World Mental Health Survey. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 199(4), 222-229.
- Gelles, Richard. J., & Conte, J. R. (1990). Domestic violence and sexual abuse of children: A review of research in the eighties. *Journal of Marriage and the Family*, 1045-1058.
- Goldman, Juliette, D. G., & Padayachi, Usha, K. (2005). Child sexual abuse reporting behaviour by school counsellors and their need for further education. *Health Education Journal*, 64(4), 302-322.
- Güngör, Mehmet ve Bulut, Yunus (2008). Ki-kare testi üzerine. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 7(1), 84-89.
- İşiten, Nüket (2004). Çocuk ve İstismarı ve İhmali. *Cinsel Taciz Paneli*, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara.
- Kenny, Maureen, C. & Mceachern, Adriana, G. (2008). Reporting suspected child abuse: A pilot comparison of middle and high school counselors and principals. *Journal of Child Sexual Abuse*, 11(2), 59-75.
- Kleemeier, Carol., Webb, Carol., Hazzard, Ann., & POHL, Judith (1988). Child sexual abuse prevention: evaluation of a teacher training model. *Child Abuse & Neglect*, 12(4), 555-561.
- Koçtürk, Nilüfer (2016). Çocuk istismarı ve ihmali. (Ed. Ö. Erdur-Baker ve T. Doğan). *İçinde Kriz Danışmanlığı*, 333-360, A Pegem Akademi.
- Kogan, Steven, M. (2004). Disclosing unwanted sexual experiences: Results from a national sample of adolescent women. *Child Abuse Neglect*, 28, 147-165.
- Kürklü, Ahu (2011). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Livingston, Richard (1987). Sexually and physically abused children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 26(3), 413-415.
- Nagy, Stephen., Adcock, Anthony, G. & Nagy, Christine, M. (1994). A comparison of risky health behaviors of sexually active, sexually abused and abstaining adolescents. *Pediatrics*, 93, 570-575.
- O'toole, Richard., Webster, Stephen, W., O'toole, Anita, W. & Lual, Betsy (1999). Teachers' recognition and reporting of child abuse: a factorial survey. *Child Abuse & Neglect*, 11(23),1083-1101.
- Orhon, Filiz, Ş. (2006). Çocuk örselenmesi ve ihmali. *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatric Sciences*, 2(2), 79-83.
- Özen, E., Nurper ve ŞENER, Şahnur (1997). Çocuk ve ergende cinsel istismar. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 2(2), 473-491.
- Pala, Bengü (2011). *Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Paolucci, Elizabeth, O., Genuis, Mark. L., & Violato, Claudio (2001). A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of Psychology*, 135(1), 17-36.
- Putnam, Frank. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Soylu, Nusret, Şentürk Pılan, Birsen., Ayaz, Muhammed ve Sönmez, Seda (2012). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerin araştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 13, 292-298.
- Stoltenborgh, Marije., Ijzendoorn, Marinus. H. Van., Euser, Eveline, M. & Bakermans-Kranenburg, Marian, J. (2011). A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World. *Child Maltreatment* 16(2) 79-101.
- Taner, Yasemen ve Gökler, Bahar (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tıraşçı, Yaşar, ve Gören, Süleyman (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Tugay, Deniz. (2008). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Türk Ceza Kanunu, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>. Erişim tarihi: 10.10.2017.
- Walsh, Kerryann., Mathews, Ben, Rassafiani, Mehdi, Farrell, Ann. & Butler, Des. (2012). Understanding teachers' reporting of child sexual abuse: Measurement methods matter. *Children and Youth Services Review*, 34, 1937-1946.
- Yıldız, Yasin, Kaçar, Murat, Albayrak, Eda, Çalaboğlu, Tuğba, Çakmak, Semiha, & Bayraktar, Tuğba (2017). Çocuk ihmali ve istismarı hakkında ilköğretim öğretmenlerinin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Van Tıp Dergisi*, 24(4), 303-309.